

Folk & Familj

25 mars

Namnsdagen

I dag inträffar **Marie bebådelsedag**. Den är tillsammans med nyårsdagen, kyndelsmässodagen, skottdagen, Johannes döparens dag, allhelgonadagen och juldagen en av de dagar i almanackan som inte är tillägnad något namn.

Citaten

Det jag kallar för äkta självbehärskning, behärskar inte kroppen utan själen.

Karin Boye, författare

Bemärkelsedagen

I dag är det **Vårfrudagen**. Den kyrkliga högtiden Marie bebådelsedag, då jungfru Maria fick veta att hon var havande enligt evangelierna, fick i Sverige markera starten för vårbruket. Vårfrudagen har sedan språkligt omvandlats till "väffeldagen". Sälunda serveras även väfflor denna dag.

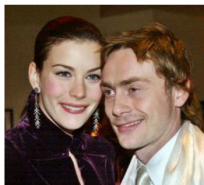
Det hände då

• **För 13 år sedan, 2011**, höll Socialdemokraterna en extra insatt partikongress där man valde Håkan Juholt till ny partiledare. Detta i samband med att sittande Mona Sahlin avgick. Juholt var initialt populär och ökade Socialdemokraternas valjärlöst, men efter flera skandaler tvingades han avgå i januari året efter.

• **För 36 år sedan, 1988**, blev kanadensaren Kurt Browning den första konstakören i världen att genomföra en kvadrupel toeloop, ett hopp där han roterade fyra varv i luften.

• **För 271 år sedan, 1753**, lämnade Voltaire den preussiske kungens Fredrik II:s hov. Den franske filosofen hade på inbjudan bott på slottet Sanssouci sedan 1750, men när de båda herrarna råkade i konflikt med varandra sade Voltaire adjö. Många år senare återupptog de dock sin gamla brevväxling

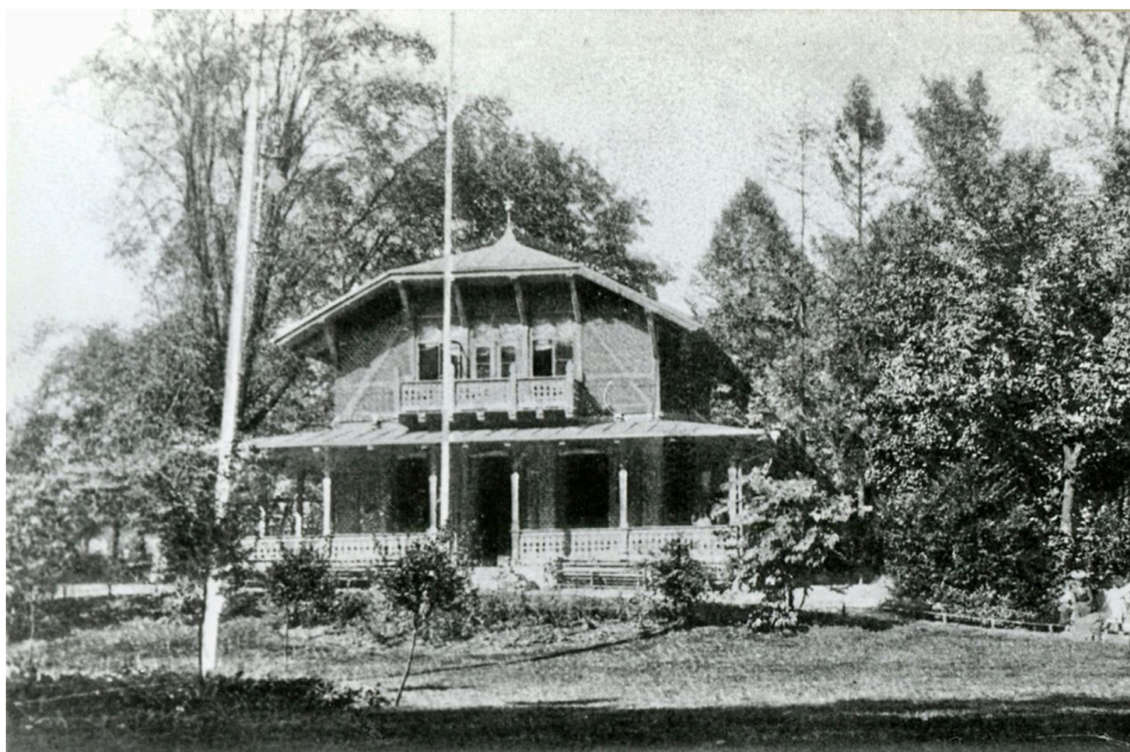
Hört och hänt

Liv Tyler och Royston Langdon. BILD: KATHY WILLENS

• **För 21 år sedan, 2003**, gifte sig den amerikanska skådespelerskan **Liv Tyler** – Arwen i Peter Jacksons "Ringar" – triologi – och den brittiske musikern **Royston Langdon** från bandet Spacehog. Löftena utväxlades i en privat villa på Barbados. Exakt en månad senare gifte sig paret igen – på en restaurang i New York inför 100 gäster, däribland Kate Hudson och David Bowie. 2009 gick paret skilda vägar.

Vår historiska stad

Halmstad. *Otto gratuleras hjärtligt på födelsedagen*
21 Febr. 1905. af Tina Magnuson

FOTO. ORLA BOCK. J. B. MEJEL.

Vykort av den nyligen uppförda (nya) restaurangen Nedre Tivoli. Här finns också en hälsning kvar: "Otto gratuleras hjärtligt på födelsedagen den 21 Febr. 1905 af Tina Magnuson."

BILD: HALLANDS KONSTMUSEUM

Nyktran i Norre katts park var så mycket mer än bara ett kafé

Först fanns inte ens ett kök, utan försäljningen bestod främst av brännvin och öl. Restaurangen i Norre katts park skulle dock komma att förändras, och med tiden omvandlades den stökiga "Västra paviljongen" till Nyktran, som blev kafé, bibliotek, läsrum och föreningslokal. Men när tv:n kom var storhetstiden över.

När Halmstads stad tog över ansvaret för Tivoli, i dag Norre katts park, valde man att runt 1865 uppföra tre olika byggnader. Det var en restaurang på övre Tivoli

(Bastionen) samt en enklare restaurang i nedre Tivoli. Likaså uppfördes musikpaviljongen Rotundan i nedre Tivoli. God mat, dryck och underhållning skulle locka Halmstadborna till sin egen "stadspark".

Restaurangen i nedre Tivoli kallades "Västra paviljongen" och var av enklare slag. Den saknade eget kök och sålde främst brännvin och öl. Restaurationen arrenderades ut tillsammans med den

finare restaurangen uppe på Bastionen. Lönsamheten var mycket god. En del beskrivningar säger att det kunde gå livligt till bland de mer eller mindre berusade gästerna och verksamheten väckte anstöt hos borgerligheten. Bengt Hägge skrev i tidningen Halland om "Västra paviljongen" som en mörk punkt i den vackra tavla som Tivoliparken i övrigt utgör.

Byggnaden "Västra paviljongen" ansågs med tiden som för liten och under 1900-talets första år revs den och en ny byggnad uppfördes. Det finns uppgifter om

att den nya byggnaden ritades av förre stadsarkitekten Knut Beckeman. Gamla vykort visar en annorlunda byggnad placerad i en lite annan riktning än den tidigare.

Skomakaren och nykterhetsmannen Erik Olsson Lindqvist var sedan under perioden 1907–1934 en initiativrik och drivande ordförande i styrelsen för nykterhetskaféet. Han var också en av initiativtagarna till att Egnahemsrörelsen startade i Halmstad.

Nykterhetsrörelsen är en av de folkrörelser som runt 1900 bidrog till att göra Halmstad till en bättre stad. Att verka för ökad nykterhet var i sig mycket angeläget i en tid då missbruk av alkohol var vida spritt bland männen och alltför ofta ledde till fat-

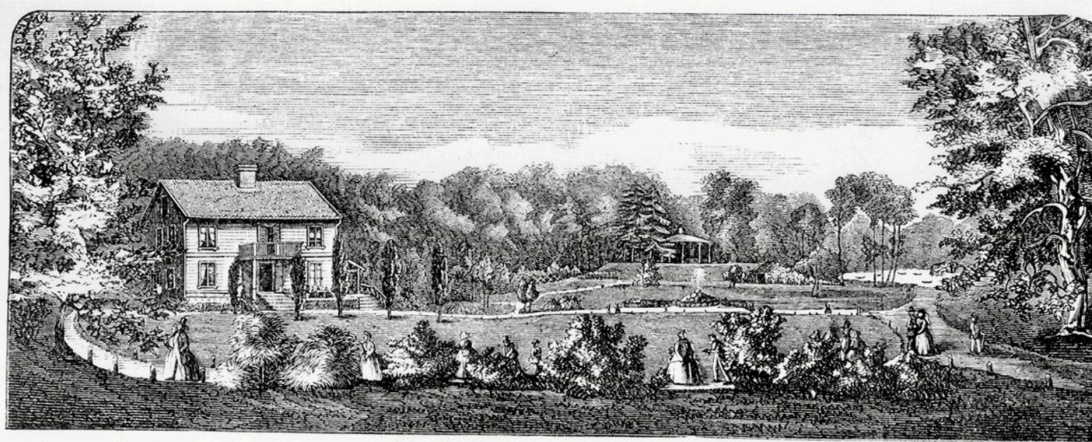

1922 gjordes en ombyggnad av själva Nyktran, framför allt andra våningen. Det var stadsarkitekten Sven Gratz som ritade de nya delarna och nu inleddes Nyktrans guldålder – kaféet var totalt sett lönsamt och mycket populärt.

Ett foto över Nedre Tivoli, som också kallades "Västra paviljongen" och som med tiden fick ett något skamfilat rykte.

BILD: HALLANDS KONSTMUSEUM

Vy af Nedra Tivoli i Halmstad.

"Vy af Nedra Tivoli i Halmstad..." Den ursprungliga restaurangen var av enklare slag och kallades för "Västra paviljongen". Kök saknades, och framför allt såldes här brännvin och öl. I bakgrunden syns Rotundan.

tidom, hunger och våld i familjerna. Föreningslivet lärde dessutom medlemmarna vad demokrati var med val till olika poster, skrivande av protokoll, en korrekt hantering av pengar med mera.

1907 öppnade Nykterhetskaféet eller Tivolikaféet i restaurangbyggnaden i nedre Tivoli. Fem år senare används benämningen Nyktran i Hallandsposten. Första sommaren innebär ett ekonomiskt underskott men utvecklingen tog fart efter att styrelsen ersatt föreståndarinnan och personalen med nya anställda. Det stod samtidigt klart att kaféet måste vara öppet året runt för att kunna drivas med lönsamhet. Nästa år tillgissoliserades byggnaden och eldstäder byggdes inomhus. Det ekonomiska resultatet blev sedan positivt. Det som bjöds ut var kaffe, te, choklad, läsk, bakverk, smörgåsar och liknande. Det fanns också möjlighet att läsa olika rikstidningar eller någon av böckerna i ett i och för sig ganska begränsat bibliotek.

Halmstads Schacksällskap bildades 1911 i Nykterhetskaféet. Schackspelarna blev en viktig del av verksamhetens

Interiör från (nya) Nyktran, som uppfördes under 1900-talets första år.

BILD: HALLANDS KONSTMUSEUM

identitet. De riktigt duktiga höll till på den övre våningen. Även "amatörer" kunde låna schackbräden och spela på den nedre våningen.

Första världskriget, framför allt dess senare år 1917–1918, blev en besvärlig tid för Nyktran. Kaffe, socker och bröd utgjorde viktiga förutsättningar för verksamheten, och det var typiskt sådana varor som var hårt ransonerade. Trots allt lyckades styrelsen hålla verksamheten igång även om omsättningen och

lönsamheten minskade.

1922 gjordes ytterligare en ombyggnad av själva huset. Den här gången var det stadsarkitekten Sven Gratz som hade ritat de nya delarna som främst omfattade den andra våningen. Nu inleddes Nyktrans guldålder. Omsättningen varierade i och för sig med konjunkturen men i huvudsak var kaféet lönsamt och mycket populärt.

Arbetsplatser runt Norra vägen använde kaféet under kafferaster. Elever på lärover-

ket gick dit på lunchrasten för att köpa något att dricka till de medhavda smörgåsarna. En del Halmstadbor sökte sig dit på kvällarna för att fika, läsa och umgås. På söndagarna kom familjerna. Vackra sommarkvällar samlades många på kaféets uteservering där de tjuvlyssnade på musiken från Bastionen. Stämningen var lugn och trevlig och från slutet av 1920-talet användes en gramfon vars musik bidrog till en avspänd atmosfär inomhus.

Nyktran blev också idrottsrörelsens kafé. Många samlades där efter träningen. På andra våningen fanns mindre rum som föreningarna kunde hyra. Här bildades till exempel Halmstads Kanotklubb och Halmstads Frisksportklubb 1935. Halmstads Frigymnaster såg också dagens ljus i de här lokalerna 1940. Nyktran lockade under de här åren betydligt bredare grupper än stadens nykterhetsfolk.

Andra världskriget innebar inledningsvis en uppgång för Nyktran då det kom fler soldater till staden. Livsmedelsbristen var inte lika akut som

under första världskriget men ransoneringen av kaffe innebar bekymmer. Efter kriget fortsatte den mycket uppskattade verksamheten. En tendens var ändå att Nyktran hade väldigt många besökare på somrarna medan besökarna blev allt glesare under de övriga åren. De ekonomiska resultaten försämrades och mot slutet av 1950-talet var Nyktran en förlustaffär. Folkparken, Stadsbiblioteket och Folkets Hus erbjöd nya mötesplatser i Halmstad. På somrarna lockade Tylösand och Östra stranden allt mer. När tv:n kom 1958 blev den något av en dödsstöt för Nyktran. Folk träffades sedan hemma för att dricka kaffe och titta på tv, ofta tillsammans med släkt och vänner. På Nyktran blev det allt mer tomt.

På hösten 1962 stängdes Nyktran och byggnaden revs i fe-

bruari 1963. Inte ens nykterhetsrörelsen sörjde. Man upplevde att en ny tid hade kommit och idén med ett nykterhetskafé var inte längre modern. Byggnaden ansågs som ganska ful och opraktisk. För Halmstads stad väntade nu en renovering av Norre katt som mer skulle framhäva dess betydelse som befästning och historiskt minne

Med Nyktran försvann en betydande del av charmen med Norre katt. Det naturliga folklivet var borta och så är det fortfarande. Det är ändå roligt att i dag ibland i parken se solande eller picknickande ungdomar, motionsgrupper som tränar eller glada boulespelare. Men det behövs mycket mer för att vår fina park ska återfå sin forna glans. Här finns en viktig uppgift för dagens Halmstadbor.

Anders Bergenek

Skribenten är aktiv i Föreningen Gamla Halmstad. Mer lokalhistoria hittar du på gamlahalmstad.se och på Facebook/[gamlahalmstad](https://www.facebook.com/gamlahalmstad).

